

Wandeling in Deventer

Moderne devotie

In de 14e en 15^e eeuw

*Wandeling langs enkele markante plaatsen
van de beweging van Geert Grootte
in de binnenstad van Deventer*

Nelleke Boonstra en Benno Meulenbelt

Wandeling in Deventer

Moderne devotie

In de 14e en 15^e eeuw

Wandeling langs enkele markante plaatsen

van de beweging van Geert Grote

in de binnenstad van Deventer

Geert Grote Huis

Nelleke Boonstra

Benno Meulenbelt

Deventer, oktober 2013

BRONNEN o.a.:

Deventer in het voetspoor van de moderne devotie Rudolf van Dijk en Ton Hendrikman

Van Geert Grote tot Van Vloten - G.T.M. Burger

Geert Grote Thomas van Kempen

Hier beginnen sommige stichtige punten van onsen oelden zusteren: naar het te Arnhem berustende handschrift met inleiding en aantekeningen uitgegeven 1919, - D. de Man

Het kerkelijk en wereltlijk Deventer – Gerardus Dumbar

Vernieuwde innigheid: , red. Koen Goudriaan

Historie Deventer deel I

Route

- Lebuinuskerk aan het Grote Kerkhof
- Klooster / *Athenaeumbibliotheek*
- Bagijnenstraat / Hagensteeg *verdwenen Meester Geerts huis*
- Achter de Broederen / *Ursula kapel*
- Broederenstraat / *Broederenkerk*
- Lamme van Dieseplein / *Geert Groote huis*

INLEIDING

Deventer in de Middeleeuwen

We zijn in de tweede helft van de middeleeuwen. Deventer bestaat al meer dan 500 jaar. Het ontstaan omdat de ligging zo gunstig is: aan de IJssel, vaarroute van zuid naar noord, en op de route van oost naar west. Veel goederen komen binnen, worden verhandeld, en worden weer verder gebracht. De scheepvaart is goed ontwikkeld, er zijn handelsbetrekkingen met verre oorden. Havens aan de Oostzeekust worden bereikt. Deventer is lid van het Hanzeverbond, een verbond waarbij de steden elkaar ondersteunden en beschermden. Dat was ook nodig, er was geen centraal gezag in Europa.

Het is een feodale samenleving. Vooral de kerk heeft veel macht op alle facetten van het leven: bij belangrijke momenten van het leven, in de rechtspraak, bij de zorg voor zieken. In Deventer is het grondgebied rond de Lebuinuskkerk van de Bisschop van Utrecht, ook veel landerijen waren kerkbezit. De bezitters hadden alles te zeggen over de 'gewone mensen' veel waren eigenlijk lijfeigenen van hun heer. Deventer is een handelsstad, een nieuwe laag van de bevolking ontstaat: de burgerij.

Deze welvarende stad trekt ook mensen aan. Deventer groeit en bloeit, er is handel en cultuur. De Latijnse school, eerst nog van de clerus, later van de bestuurders van de stad, wordt groter en belangrijker voor de verre omgeving. Jongens van gegoede burgerij en adel gaan vanaf een jaar of 10 naar school. En zij die het kunnen leren lezen en schrijven. Een belangrijke taak in die eeuw is het overschrijven van bestaande boeken. De jongens ijveren zich erin. Zo worden boeken gemaakt, door overschrijven. De boekdrukkunst was er immers nog niet. Geert Groote groeit op in een gezin met welvaart. Zijn ouders behoren tot de gegoede burgerij. Zij vader is een van de burgers in de stadsraad.

Er zijn in een stad, waarin veel gebeurt, ook grote contrasten. Rond 1350 treft Europa een ramp die ook Deventer niet bespaard is. Heel Europa wordt geteisterd door een zeer besmettelijke ziekte, de builenpest de zwarte dood. Geert Groote is dan een kind en hij ervaart aan den lijve dat mensen bang zijn voor deze pest. De flagellanten proberen de pest te bezweren door boete te doen, zichzelf te kwellen, en rond te trekken, het doel is 'duiveluitdrijving' om de pest te stoppen. Maar het helpt niet. Veel mensen sterven aan de pest. Ook de ouders van Geert Groote sterven in 1350 door de pest. Zal dat niet een grote imput achterlaten in de kwetsbare, intelligente kinderziel? Hoe reageer je er als kind op?

Een schatting is dat er 25 miljoen mensen sterven in drie jaar tijd. En de ziekte blijft woekeren over Europa tot de 16^e eeuw. Hele gemeenschappen sterven. De samenleving is ontwricht. Er is veel hulp nodig. En in een ontwrichte samenleving vallen mensen tussen wal en schip. Contrasten zijn groot.

Waar blijft de kerk? Wat doen de kloosters?

Geert Groote

Geert Groote wordt geboren in 1340. Zijn ouders sterven aan de pest als hij 10 jaar oud is. Zijn ouders waren notabelen in de Hanzestad, zijn vader, Werner Groote, is zelfs waarschijnlijk nog een tijdje burgemeester geweest. Geert/Gerryt/Gerardus krijgt de gelegenheid te studeren omdat de broer van zijn moeder de opvoeding overneemt. Geert bezit het ouderlijk huis aan de Hagesteeg/Bagijnenstraat als hij naar Parijs gaat om te studeren.

Het blijkt uit de geschriften dat hij intelligent is, ijverig, en ook flamboyant. Tot 1372 is hij bezig een goede carrière op te bouwen. Een goede plek voor een wees als hij is een baan als kanunnik bij een grote kerk. Zoiets moet je hoogstwaarschijnlijk 'inkopen' en hij heeft geld en bezit. Het lukt hem ook, hij krijgt op een gegeven moment zelfs twee plekken: Aken en Utrecht. Dat is één kant van Geert Groote. Hij blijkt een goed scribe te zijn, een scherp denker, hij valt op door zijn juridische kennis. Hij wordt ook ingeschakeld door de burgerij in Deventer om zaken te bepleiten bij de bisschop en de paus (Avignon). En dat doet hij, en met succes. Ook verzamelt hij boeken. Boeken maken een mens wijs, door wijsheid kan men tot juiste argumenten komen om situaties aan te kaarten die onrechtvaardig zijn. Dat bij daarmee bezig is blijkt uit de geschriften die van hem overgeleverd zijn.

Tegelijkertijd is hij wees, zijn ouders zijn overleden aan een ziekte die de samenleving heeft ontwricht. Hij ziet daarvan de gevolgen: armoede, ontregeling van de samenleving, familieverbanden vallen uiteen. Dat zal hem ook geraakt hebben. Hij ziet het contrast met de beweging in de kerk. De kerk, die zich steeds meer verrijkt en steeds meer bezittingen claimt en via die bezittingen steeds meer macht krijgt in de politiek. Men maakt ruzie over de woonplek van de Paus (Avignon of Rome) men bouwt heel grote kerken, waar veel geld voor nodig is. Er is veel smeergeld om posities te verwerven. Oftwel: waar is de moraal?

Als hij ziek wordt, zo ziek dat zijn leven aan een draadje hangt, en de pastoor van de Bergkerk om absolutie vraagt wil de pastoor dat niet, want hij vindt dat sommige boeken van Geert Groote duivels zijn [De Bergkerk is in die tijd de kerk voor Hanze reizigers, waarom hij die pastoor vroeg, weten wij niet - zijn oom woont bij de Golstraat op de Brink, dus daarom misschien Bergkerk.] De boeken over astrologie [occulte boeken] moet hij verbranden, anders krijgt hij niet het laatste oliesel, de ziekenzalving. Hij doet dat. En krijgt de ziekenzalving, maar hij geneest toch. Deze gebeurtenis is een van de katalysators die Geert Groote doet besluiten anders te gaan leven, anders in de samenleving te gaan staan. De verworven functies als kanunnik (in Aken en Utrecht) gaat hij uiteindelijk niet aannemen, hij trekt zich terug in een klooster, waar een vriend van hem (Hendrik van Kalker) abt is geweest, om zijn leven te overdenken en veel te lezen. (Karthuizers in Monnikhuizen bij Arnhem) en twee jaar later staat hij zijn huis af aan 'arme vrouwen' die samen willen leven en elkaar willen sterken in geloof.

Het is een omkeer. Het verandert zijn leven. Zijn positie in de stad is nog steeds respectabel. Hij weet alles wat hij gaat doen met zijn bezit goed vast te leggen bij de burgerlijke gemeente. Het huis aan de Bagijnenstraat schenkt hij aan de stad (1374), maar er mogen alleen arme vrouwen in wonen. Het is het begin van het Meester Geertshuis, de gemeenschap van zusters van het gemeene leven. Hij houdt zelf een eigen 'kamer' in het huis dat hij afstaat aan de vrouwen. In de zusterboeken lezen we dat hij gewoon contact had met de zusters overlegde met de moeder overste over de gang van zaken, en hij liet beslissingen over aan de burgerij. (latere teksten hebben het over luikjes, en anti-vrouwen – houding etc. maar daar geloof ik niet zo in/ het is meer dat hij de priesters maant minder aandacht aan prostituees etc. te besteden)

Onderwijs vindt hij belangrijk, want hij vindt dat het geloof door het gewone volk gevolgd moet kunnen worden. Parochiekerken (Mariakerk en Bergkerk) en kloosterkerken (Broederenkerk) zijn belangrijk, zij staan dicht bij de mensen, in de samenleving. Meer dan de grote rijke Kapittelkerk de Lebuinus (deze is voor de clerus). Het is belangrijk dat mensen hun eigen geloofsweg kunnen gaan en niet afhankelijk zijn van priesters en paters. Daarbij moeten ze ook, als ze dat willen, getijden kunnen volgen. Deze waren alleen in het Latijn. Dat moet dan vertaald in het voor Deventer Middel Nederlands.

Met Cele gaat hij een onderwijssysteem opzetten, Cele is rector in Zwolle. Het was zijn vriend en er is briefwisseling tussen hen beide waaruit blijkt dat Geert Groote er alles om gelegen is de samenleving sterker te maken, en niet om mensen naar de kloosters te krijgen. Hij regelt nog wel juridische zaken voor de stad Deventer, maar hij gaat steeds meer op de geloofstoer.

Hij verdedigt 'zijn' zusters des gemeenen leven Het zijn geen begijnen – die verboden waren door de paus – legt hij uit. Het zijn ook geen kloosterlingen, ze vallen niet gezag van de kerk en een klooster, maar ze zijn zelfstandig.

Ook sticht hij fraterhuizen (Zwolle bv) – ook dit zijn geen kloosters!

Hij gaat met een andere vriend, Florens Radewijns, een project starten om zoveel mogelijk boeken over te schrijven en te vertalen. Hij zoekt jonge knapen om hem te helpen met schrijven. Florens richt zich hierop. Florens sticht zo ook een broederhuis van broeders des gemeenen leven, in navolging van de zusters. Daar vangt hij ook jonge mannen op die naar de Latijnse school kunnen gaan. De arme jongens komen in het fraterhuis. (Op de Stromarkt/ Lamme van Dieseplein) Ook de vrouwen gaan boeken schrijven. Het wordt een belangrijke bron van inkomsten. Men houdt zich staande in de woelige samenleving en men levert iets af dat goed is voor iedereen.

Van 1380 – 1383 preekt Geert Groote rond. Hij doet dit om vooral de kerken aan te klagen met hun rijkdom. Hij gaat de mensen wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid. De deugden zijn centraal. Leven zoals Jezus het ons voordeed. Bijbelteksten zijn daarbij belangrijk. Hij reikt een methode aan:

Je eigen leven overdenken in regelmatige momenten van bezinning helpt om tot een deugzaam leven te komen. Teksten opschrijven die jou in je geloof raken en

overdenken (rapiaria) Gaan naar gespreksgroepen om Bijbelteksten met elkaar te overdenken (twee avonden in de week collatiegesprekken) En in je eigen onderhoud voorzien (bij de fraters en studenten: boeken overschrijven – bij de zusters in eerste instantie wel leren lezen en rapiaria maken, maar levensonderhoud is spinnen en weven. Later wordt dat boeken overschrijven.

Eenvoud is een deugd. Gehoorzaamheid aan elkaar en het systeem waar je je in schikt ook (zusters en broeders des gemeenen leven) Doel van gehoorzaamheid: komen tot een deugdzaam leven en een persoonlijke band met God.

Deventer in 14e eeuw. Weergegeven zijn de gebouwen van steen

Afkomstig van www.deventerburgerscap.nl

BEGIN VAN DE WANDELING

→ **Verlaat de kerk vanuit de grote ingang onder de toren en ga rechtsaf(re)**

Rechts zie je onder een poort: **restanten van de Mariakerk**, op de hoek de Nieuwe Markt en het Grote Kerkhof stond in de 14^e eeuw de Mariakerk. Deze is een paar keer afgebrand en de laatste keer is het dak van het middenschip niet hersteld. Het lijkt nu een binnentuin.

→ **li: over de Nieuwe Markt naar de IJssel**

→ **re: naar resten van de overgebleven stadsmuur**

Hier is een plattegrond van Deventer in de 18^e eeuw. In de 14^e eeuw waren de kantelen er nog niet, en waren er alleen de binnen en buitenmuur.

→ **Re: de Kranesteeg** De naam herinnert aan het lossen en laden van zware spullen van de boot met een hijskraan. Hier was ook de Kranespoort, een van de vele kleine poorten in de oude stadsmuur.

→ **li: Noordenbergstraat**

→ **re: Klooster** We vertoeven enige tijd in deze straat en haar tuin.

INFO

Op Klooster 1 is de ingang van de Athenaeumbibliotheek. Hier zijn nog te vinden de oude getijdeboeken die door de broeders en zusters des gemeenen levens en moderne devotie werden overgeschreven en geïllustreerd. Geert Groote heeft een heel bekend geworden getijdeboek vertaald in het Middel Nederlands. Dit boek is ontelbaar vaak overgeschreven. Als de bibliotheek open is kunt u naar binnen. Soms staan kopieën van de getijdeboeken uitgestald.

Geert Groote vond getijdenboeken belangrijk. Het was voor de persoonlijke devotie. Rijke vrouwen hadden die boeken en zij kenden dan ook latijn, maar deze innerlijke devotie kon ook wel door alle lagen van de bevolking gaan, vond Geert Groote. Hij wilde dat mensen zelf zonder tussenmenging van de kerk en de priesters hun eigen innerlijk geloof konden voeden. Men moest verantwoordelijk worden voor eigen leven. Het is een van de redenen waarom hij zo beroemd geworden is en door veel stromingen genoemd wordt als inspirator: humanisten, protestanten, katholieken.

In de laatste fase van zijn leven, toen hij 43 jaar oud was, mocht hij niet meer rond prediken van de Bisschop. Hij was een gehoorzaam mens, hij wilde niet opruiig zijn tegen het gezag opdat zijn volgelingen niet als kettters betiteld zouden worden. Dat gebeurde nogal in die tijd. Hij ging langs grenzen die mochten en die niet meer mochten, daarom hield hij zich eraan en deed hij

andere nuttige dingen. Hij ging getijdeboeken in het Nederlands vertalen. Daarvan zijn misschien wel duizenden overgeschreven, en er zijn nog wel 500 exemplaren te vinden verspreid over Nederland België en Duitsland. Ook de Atheneumbibliotheek heeft er een paar. Ze zijn geschreven in zuster- en broederhuizen en in de later gestichte kloosters van Windesheimer orde. Een van de mooiste getijdeboeken is het boek van de getijden van Eeuwige wijsheid.

DEUGDEN IN DE MIDDELEEUWEN VAN GEERT GROOTE EN ZIJN NAVOLGERS:

**Geloof, vurigheid, innigheid
 Godsdienstigheid, minne, liefde
 Voorzichtigheid,
 Ingetogenheid, Gehoorzaamheid,
 Matigheid, Kuisheid, Nederigheid
 Kracht en sterkte,
 Verdragen van lijden,
 Blijmoedigheid**

Klooster (vervolg)

INFO

Op Klooster 4 is het huidige archief van Deventer gevestigd. Bij de ingang vinden we de een herdenkingsplaat. Deze is de herinnering aan het Sint Agnes of Buyskenshuis.

herdenkingsplaat.

'Wat pijnigt dat reinigt'

Iets verderop (*re*) is de ingang van de huidige **kloostertuin**. In de tuin zijn oude muren van het Buyskenshuis te zien. Het Buyskenshuis is gesticht door Elisabeth Vosses, zuster van het gemene leven van het Meester Geertshuis. Zij verliet het Meester Geertshuis in 1405 om haar moeder te verplegen in een van de armenwoningen die Reyner Buyskens in zijn tuin had laten bouwen.

Om haar heen vormde zich een nieuwe groep van zusters die elkaar ondersteunden in de innerlijke weg die zij wilden gaan met de regels die Geert Groote opgesteld had. Uiteindelijk heeft de dochter Aleyt van Reinier Buyskens het huis afgestaan aan deze vrouwen en is ze zelf deel geworden van dit zusterhuis.

BEZINNING

BEZINNINGSTEKST uit het getijdeboek van Geert Grootte
(*getijdeboek van Susa, wijsheid- vertaald door Geert Grootte*)

**Mijn ziel heeft u begeerd in de nacht
en in mijn geest, in het binnenste van mijn hart, heb ik vroeg in de morgen
gewaakt tot u.**

**O allerklaarste eeuwige wijsheid, ik bid u,
dat uw zo begeerde tegenwoordigheid moge verdrijven
alle vreemde dingen uit mijn hart,
en dat uw genade moge doorstromen de binnenste kamer van mijn hart,
en krachtig ontsteken in Uw Liefde.**

WANDELING VERVOLG

→ ***verlaat de tuin (re) richting Papenstraat,***

→ ***li Papenstraat***

Uitstapje: bij Papenstraat nr 49 steegje inlopen, als het hek open is, je komt dan in de binnentuin van de Athaeneumbibliotheek, hier is te zien de muur van de kapel van het Buijskenshuis, nog duidelijk te zien de dichtgemetselde ramen en de ronde boog van het koor van de kapel.

→ ***li – Barmhartigesteeg - Muggeplein***

→ ***re Molenstraat***

→ ***Molenstraat doorlopen tot nr. 73***

Deze straat loopt rond loopt rond, dat is het grondpatroon van de straten. Het middeleeuwse Deventer heeft een ovalen vorm. De Molenstraat volgt het patroon van de oude muur. Bij de Lindenstraat links is de IJssel te zien.

→ ***li - bij Molenstraat nr 73 : Molengang (smal steegje, eindigt in trap)***

Ga de trap op, over de Steenen wal. Dit is een overblijfsel van de vroege middeleeuwen. Het was eerst aarden wal, werd later een stenen wal. Aan het eind van de stenen wal links: uitleg over de wal en een oude kaart Deventer.

→ ***rechtdoor Noorderbergschild - Smedenstraat***

Uitstapje:voor de middeleeuwse nieuwsqierigen

li – Gibsonstraat, noorderbergpoortgarage: te zien onder de grond uitgegraven muur en bolwerkwandelen. Men kan bij het gesloten hek **na** de ingang van de garage aanbellen om naar beneden te gaan om de oude muren van de stad te zien die bij het bouwen van de garage te voorschijn zijn gekomen.

→ ***rechtdoor Smedenstraat***

Links is een van de actieve bewegingen van vrijwilligerswerk in Deventer nu: de *leprastichting* heeft tweedehands zaken tegen een geringe prijs te koop. Deventer heeft steeds aandacht voor mensen weinig hebben te besteden. Geert Groote wilde het zo: niet helpen zodat mensen afhankelijk blijven, maar helpen zodat mensen vanuit eigen verantwoordelijkheid staan blijven in het leven.

→ **re: Bagijnenstraat.**

De grote gebouwen links zijn het Elisabethgasthuis en het Groote en Voorster, verpleeghuis en verzorgingshuis voor ouderen. Al vanaf de 13^e eeuw is hier zorg voor de zwakken. Vlak voor de Hagesteeg is een hek met daarachter een grote parkeerplaats. Op deze plek was in de 14^e eeuw het huizencomplex van Geert Groote hij heeft het in 1374 afgestaan aan de raad van de stad om er arme vrouwen in te laten wonen.

INFO

Het Grote en Voorster is een voortzetting van *Heilige Geest gasthuis van 1267 op de Brink*(locatie huidige bibliotheek). In 1645 verhuist het Heilige Geest Gasthuis van de Brink naar het Meester Geerts huis. Er woonden toen geen zusters des gemeenen leven meer in (de laatste was begin 1600 overleden). Het heette eerst het Grote Gasthuis, daarna Grote en Voorster Gasthuis, toen een ander Gasthuis, het Voorstergasthuis erbij kwam.

Op dit binnenplein was het oude Meester Geertshuis, het huis dat Geert Groote in 1374 afstond en aan de burgerij gaf, met als doel dat er arme vrouwen in woonden in een gemeenschapsvorm waarbij ze elkaar konden sterken in geloof en in hun eigen onderhoud konden voorzien. Het waren twee gebouwen om in te wonen, er waren ook dieren en gebouwen waarin men kon karnen, spinnen en weven. Waarschijnlijk was de ingang bij de Bagijnenstraat. Later wordt dit Meester Geertshuis beroemd, het heeft een uitstraling heeft gehad in heel Nederland en Duitsland langs de Rijn. Er zijn meer dan 50 huizen geweest in de periode van 1390 – 1450 die opgezet zijn volgens de principes van dit meester Geertshuis: elkaar sterken in geloof, alles samen delen en in eigen levensonderhoud voorzien. Sommigen werden later een klooster (verbonden met Windesheim, of ze sloten zich aan bij bestaande kloosterordes) veel zijn zelfstandig gebleven. Het meester Geerts huis was en bleef zelfstandig en werd het ‘moederhuis’. Veel zusters van dit huis hebben de gemeenschappen geholpen om een zustergemeenschap te worden. herdenkingsplaat Bagijnenstraat /hoek Hagesteeg.

‘ We moeten altijd dingen doen die binnen ons bereik liggen’

BEZINNINGSTEKST:

het begin van het vitenboek van de zusters van het meester Geertshuis. Levensgeschiedenissen van zusters die hier woonden. Geschreven in 1450.

hier beginnen sommige stichtige punten van onsen oelden susteren

Hier beginnen sommige stichtige punten van onze oudere zusters, wier leven wij altoos voor ogen behoren te hebben om goed te doen. Want haar levenswandel is waarlijk geweest als een kaars op de kandelaar, die al degenen verlichtte, die in het huis zijn (Meester Geertshuis). En niet alleen in dit huis, ook al wie met hen sprak en hun levenswandel zag, die mocht aanstonds merken, dat God haar van binnen regeerde.

Want al haar zeden en manieren in de openbaarheid bewezen godsdienstige stichtigheid. Het waren waarachtige mensen, rijk van deugden, en die -zoals de wijze mens zegt-, vlijt hadden als schoonheid [spr 12:24]¹; en ook zoals de apostel al spreekt, niet veel edelen met bezit, niet veel wijzen, niet veel rijken naar de wereld zijn onder hen geweest; [1 cor1:26]²

Nochtans hebben ze de waarachtige deugden zo volkomen gehad en in zich bewezen, dat haar de inwendige ‘edel’heid en de goddelijke wijsheid en de waarachtige rijkheden nergens hebben ontbroken. Ze zijn arm geweest van afkomst, maar veel hebben ze rijk gemaakt in deugden. En hoedanig zij voor de ogen Gods geweest zijn, mag men merken uit de vruchten die uit hen gekomen zijn; want uit de vruchten kent men de boom.[mt 12:33]³

WANDELING VERVOLG

➔ ***Bagijnenstraat, langs het speeltuintje en het burgerweeshuis***

➔ ***Li, nog steeds langs het speeltuintje - naar: Broederenplein.***

Op het Broederenplein vinden we de witte stenen die aangeven waar in de 15^e eeuw de kapel stond van de vrouwen van het Brandes- en Kerstekenhuis, zusters des gemeenen leven. Het beeld op het plein is van de Heilige Ursula op een schip, patrones van de zusters.

Herdenkingsplaat: Brandes en Kerstkenshuis:

‘Een mens wordt nooit beter gekend dan wanneer hij geprezen wordt’ .

¹ spreuken 12:24 24 Een vlijtig mens verwerft gezag, luiheid leidt tot slavernij. Alle Bijbelteksten NBV vertaling.

² 1 cor 1:26 Denk eens aan uw roeping, broeders en zusters. Onder u waren er niet veel die naar menselijke maatstaf wijs waren, niet veel die machtig waren, niet veel die van voorname afkomst waren.

³ Mt 12:33 Wanneer een boom goed is, dan zijn ook zijn vruchten goed. Is een boom daarentegen slecht, dan zijn ook zijn vruchten slecht. Want aan de vruchten herkent men de boom.

INFO

Het Brandes huis en het Kerstkenhuis waren de derde en de vierde groep vrouwen die samenleefden in de huizen van 'zusters des gemeenen leven'. Ze zijn gesticht door Johannes Brinckerink.

Johannes Brinckerink was goede vriend van Geert Groote. Hij werd zijn 'boekendrager' genoemd omdat hij als assistent met Geert Groote meeging toen hij boeken ging halen in 1379. Hij heeft veel betekend voor de zusterhuizen en broederhuizen. Nadat hij in 1393 het beheer als rector had overgenomen van Johannes Gronde, ging het zusterhuis van Geert Groote meer de vleugels uitslaan. Het trok zoveel zusters aan, dat er moest uitbreiding komen. Zo zijn ook deze twee huizen gesticht. Later, toen het een klooster werd, zijn ze samengevoegd en kregen ze de kapel met als patres Sint Agnes. Zij gingen ook boeken overschrijven net als de broeders.

De Broederenkerk was onderdeel van de kloostergemeenschap van franciscanen. Armoede is een van de kenmerken van deze orde. Het sprak Geert Groote zo aan dat hij ook een tijdje gewoond heeft in een huisje dat tegen de kerk aangebouwd stonde. Er staan nog een paar.

WANDELING VERVOLG

➔ **naar Broederenstraat.**

(li) ingang Broederenkerk

De Broederenkerk is de kerk van de Rooms Katholieke parochie. Het dak van de kerk is onlangs gerestaureerd, het bleek het originele dak van de 14^e eeuw te zijn. De ingang van de kerk is open, men kan bidden in het stiltecentrum, of een kaars aansteken.

Tekst van de Herdenkingsplaat rechts van de ingang:

'voor alle dingen dunkt het mij goed, dat hij geestelijk blij zijt, uw gebreken zullen u mishagen, maar niet beangsten noch bedrukken.'

“Ende hij als een trouwe ackerman pijnde hem dat woert Godes overal te seijen, ende onse lieve Here gaf sinen woerden al sulce cracht, dat hij vele vruchten dede onder den gemene volke”

Vertaling:

En hij als een trouwe akkerman, spande zich in,
het woord Gods overal te rond te prediken,
en onze Here gaf zijn woorden zo een sterke kracht,
dat hij vele vruchten deed onder de gewone mensen
(gemeene = in dit geval dus de gewone mensen ipv de clerus)

WANDELING VERVOLG

→ *re: Engestraat*

→ *li: Pontsteeg*

→ *re: Lamme van Dieseplein*

Op de hoek van de Pontsteeg en het Lamme van Dieseplein:

Herdenkingsplaat van het Lamme van Diesehuis:

'wat moet ik dat doe ik.'

De kapel van deze vijfde leefgemeenschap van zusters des gemeenen levens is gewijd aan patrones Cecilia. Lamme van Diese staan bekend om de liederen die zij liet zingen. De boog van de kapel is nog te zien. De oude muur links was van het klooster.

Op de blinde muur een modern rapiariumtekst van Hans Andreus:

'Natuurlijk is het mijn schuld als het licht daar niet is waar ik ben.'

BEZINNING

een verhaal van één van de zusters uit het Vitenboek van de zusters van het Meester Geertshuis:

(10) Van zuster Wijce ten Wijnkel. (+1417)

Deze goede zuster Wijke was ook een van onze oudste zusters, want ze woonde hier al ten tijde van onze waardige vader heer Johannes van den Gronde, zodat ze hier ook menige armoede geleden heeft.

Ze was in elk opzicht een welopgevoed persoon, van een goede familie, aangenaam van uiterlijk en manieren, zodat ons huis van haar stichtige levenswandel scheen versierd te wezen.

Ze had ook gratie van onze lieve Here in de Heilige schrift, omdat ze dat goede dat ze hoorde of las, uitermate goed kon onthouden.

En daarom kon ze een ander ook wel wat goeds leren en toezeggen. Hierom placht zij de jonge zusters, die eerder gekomen waren, zeer vriendelijk en minzaam te wezen, en horend tot haar deugden.

En omdat ze ze aardig en goederhande was voor de jonge zusters, zo hadden ze haar ook buitengewoon lief, en pleegden tot haar te gaan alsof ze de moeder overste was geweest.

**Ze was bereid tot alle ootmoedige zware werken,
 en was daar ook zeer vlijtig in
 zelfs toen ze al een oude vrouw geworden was.
 Want het gebeurde dat ze bijna een hele zomer zat
 en wol kamde alsof ze nog een jonge vrouw was geweest.
 En alzo vrolijk en godsdienstig deed ze dit,
 alsof ze niet gedacht had dat dan dat het zo wezen zou.**

**Deze goede zuster was zo begerig en vurig tot gewone werken
 – en in het bijzonder wat de zusters overal gemeenschappelijk
 deden –
 dat ze toen ze zo oud was, dat zij niet meer zo lang kon staan,
 dat ze de zusters mocht helpen kleren wassen,
 en dat kon ze eigenlijk niet,
 maar ze zette haar kuip wat lager dan de andere zusters,
 en ging daarbij zitten, en alzo placht ze te wassen.
 En in deze deugden van arbeidzaamheid scheen ze te volharden
 helemaal tot het einde van haar leven.**

Het Lamme van Dieseplein heeft de afgelopen jaren een grote verandering ondergaan. Het Geert Grootehuis is gebouwd op de fundamenten van een oude kapel van de broeders van het gemeene leven, het Meester Florenshuis, de enige gemeenschap in Deventer waar mannen gezamenlijk woonden. vanuit het initiatief van enkele burgers van de gemeente Deventer en is in 2013 geopend om in de geest van Geert Groote thema's in deze tijd aan de orde te stellen. Als het is geopend is het zeker de moeite waard de middeleeuwse kelder (die in tact was gebleven) te bezoeken.

WANDELING VERVOLG

Komende uit het Geert Grootehuis:

- ➔ *li naar de Stromarkt*
- ➔ *re op de hoek met de Engestraat*

Hier is een herdenkingsplaat van het Meester Florens huis.

***‘als we onder elkander eensgezind zijn hebben we van buiten
 niets te vrezen’***

INFORMATIE

Florens Radewijns was een priester en vriend van Geert Groote. Hij werd door Geert Groote naar Deventer gehaald en werd een van de pastoors van de Lebuinuskerk. Daarom woonde hij ook op het terrein van het Kapittel van de Bisschop van Utrecht, Stromarkt hoek Engestraat. Later wordt dit huis het eerste broederhuis des gemeenen levens. Hij gaat dit oprichten in navolging van het Meester Geertshuis, dat uit vrouwen bestaat. Het broederhuis heeft in het begin ongeveer vijf fraters en paters die met elkaar samenwonen en alles met elkaar deelden. Zij hebben in hun huis ook arme leerlingen van de Latijnse school opgenomen, die geld konden verdienen door boeken over te schrijven. Geert Groote stimuleerde dit erg. De latere huizen van de Moderne Devotie (kloosters en gemeenschapshuizen) hebben dit gebruik voortgezet en hebben heel wat getijdeboeken en andere boeken overgeschreven.

Meester Florens Radewijns was een belangrijk vriend van Geert Groote en deelde zijn ideeën. Toen Geert Groote overleden was Florens een van de drijvende krachten om het voort te zetten. Deze herdenkingplaat is de herinnering aan dit eerste huis van “broeders des gemeenen levens”. Later kreeg de groep een ander huis en de kapel, waar op de oude fundamenten het huidige Geert Groote huis op is gebouwd.

WANDELING VERVOLG

- ***li: de stromarkt langslopen***
- ***li: kleine poot –botermarkt***
- ***li: Sandrasteeg***

Hier is de muur oudste stenen woonhuis van Nederland, 12^e eeuw (info: zie gedenksteen op het huis zelf)

- ***aan het eind re: Lange Bisschopstraat.***
- ***Eind van de Bisschopsstraat (li) Grote Poot'***
- ***re: over het Grote Kerkhof weer naar de Lebuinuskerk***

Aan het eind aan de linkerkant van het Grote Kerkhof is de Latijnse School. Deze school heeft een belangrijke rol gespeeld in de Nederlandse geschiedenis en de verbreiding van de Moderne Devotie. Einde wandeling.

INFORMATIE

Graftekst, vertaald uit het latijn Over Geert Groote

De Groote Geert leefde als een lam zoo vroom,
deed wat hij zei, leefde zoals hij leerde.

Rechtzinnig, heel zachtmoedig streng van zeden,
was hij der herd'ren licht, en door zijn waarheidsleer
een licht voor duistere ogen van bezwaarde zielen.

Veracht werd hij, als door een geest bezeten.

Zijn leer was als een doren voor de valsaards,
en voor het ijdel oog van menig dwaas verstand.

De goeden –schrik der valsens - bleven hem waarachtig trouw: de clerus was
hij nuttig;

Hij wilde nuttig zijn z'n leken vijanden.

Terecht moet Christus, de Ware Leer, zich ontfermen over een man, belast
met zoveel zware zorgen.

Belangrijk was zijn deugd: hem dreef de liefde Gods, en niet de zucht naar
proben en prebenden. De proben stond hij af, en naar hij Christus lief had,
zó temde hij zijn vlees, en voedde wie gebrek leed.

Hij leefde redelijk van 't eigen goed alleen.

Werd dus een voorbeeld, een groot licht in Christus' kerk. De Groote Geert,
door 't ware Lam bemind, ontvang nu na zijn dood, het loon der heiligen.

*Grafschrift op den eerbiedwaardigen meester Gerardus, vertaald door P. Hilarion
o.f.m.*

bron: het leven van Geert Groote van Thomas van Kempen, vertaald in 1926

een tekst over Geert Groote, gemaakt door Gerardus Dumbar,
uit: Het Kerkelijk en Wereltlijk Deventer,

uit 1750 15^e Hoofdstuk ,

GEERT GROOTE

Hier wordt beschreven een kort verhaal van Gerardus Magnus geboorte, overlijden en begrafenis, als mede van de verplaatsingen van zijn doodsbeenderen.

De tijd heeft ons gebracht in het jaar 1340, befaamd door de geboorte van die -de hele christelijke wereld door- beroemde Geert Groete, of, gelijk men thans zou schrijven: Gerrit Groote, best bekend onder de naam van Gerardus Magnus, zoon van Werner Groete, Schepen van deze stad, tot wiens lof en deugden te melden al overlang vele mannen van naam hun pennen hebben versneden en gebruikt, zullen we in dit hoofdstuk de lezer mededelen enige zo zeer niet bekende aanmerkingen omtrent 's mans geboorte, overlijden, begrafenis en doodsbeenderenverplaatsing; volgende de nieuwsschrijvers die zijn geleeerdheid, godvruchtigheid, standvastigheid, goedertierenheid, mildadigheid, nauwgezetheid van leven enz. in den breedte hebben uitgemeten.

Dat hij werd geboren in het jaar 1340 getuigen alle, die van hem afzonderlijk hebben geschreven; maar in welke maand of op welke dag van dat jaar verzwijgen ze. Alleen staat in zeker legendeboek van ons Fraterhuis aangetekend, dat zijn moeder Heilwich in haar huis, aan de Brink gelegen, hem in de maand oktober ter wereld bracht, met bijvoeging dat zijn hoofd bij de geboorte was als omvangen met een luisterrijke glans, tot een teken dat dit kind eens door kennis van zijn geboorte de gehele Christen wereld zou bestralen; doch dit laatste laat ik daar.

Op de 20^e augustus, zijnde Sint Bernardus dag, maakte de pest, die hem drie dagen van te voren had bevangen, een scheiding tussen zijn lichaam en zijn ziel, die naar het verhaal van zekere legende schrijver (wiens schriften in de StadsBoekerij worden bewaard), door een Engel hemelwaarts werd gevoerd: want hij verhaalt dat de Schepenen van deze stad, - kort voor het overlijden van Geert Groote -, tot hem gekomen waren met een zeer deemoedig verzoek, om voordat 'en alleer van hier scheidde', voor hen een zekere zaak van God te willen afbidden, en, toen ze de kamer uitgegaan waren om hem in zijn gebed niet te storen, en na verloop van enige tijd weer in de kamer intraden, zouden hebben gezien een Engel met de ziel van de reeds overleden Gerhardus Magnus wegvliegende, latende het dode lichaam op het sterfbed liggen. Om het welke te geloven mijns oordeels echter een buitengewoon geloof nodig is.

€3,--

Deventer, maart 2014,
uitgave Taakgroep Kerk in de Stad
Protestantse Gemeente Deventer.

Informatie: caboonstra@hccnet.nl